

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

І. Слозанська І.І.

«9» вересня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва галузі знань)
спеціальність	016 Спеціальна освіта (код і найменування спеціальності)
Освітня програма	Логопедія (код і найменування спеціальності)
Мова навчання	українська

2023 – 2024 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогіка» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за галуззю знань **01 Освіта/Педагогіка** спеціальністю **016 «Спеціальна освіта»**, ОП «Логопедія».

Розробник: **Поліщук В.А.** – доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти (протокол № 1 від 9 вересня 2023 року).

Завідувач кафедри Г. І. Слезанська

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітня програма	Логопедія
2	Спеціальність	016 Спеціальна освіта
3	Галузь знань	01 Освіта / педагогіка
4	Ступінь вищої освіти	Перший (бакалаврський)
5	Статус дисципліни	Обов'язкова
6	Мова навчання	Українська
7	Курс	1
8	Семестр	1
9	Кількість змістових модулів	2
10	Форма підсумкового контролю	залік
11	ІНДЗ	ІНДЗ
11	Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	4 кредити
12	Загальна кількість годин	120
13	Аудиторні заняття (год.)	Денна форма – 48 Заочна форма – 24
14	Лекції (год.)	Денна форма – 16, заочна форма – 8
15	Семінарські заняття (год.)	Денна форма – 16, заочна форма – 8
16	Практичні заняття (год.)	Денна форма – 16, заочна форма – 8
16	Самостійна робота студента (год.)	Денна форма – 72, заочна форма – 96

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40 % до 60 %
 для заочної форми навчання – 20 % до 80 %.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40 % до 60 %
 для заочної форми навчання – 20 % до 80 %.

Вивчення дисципліни забезпечує набуття наступних програмних компетентностей:

Інтегральної компетентності:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів спеціальної та інклюзивної освіти та логопедії зокрема і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальних компетентностей (ЗК):

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

Фахових компетентностей (ФК):

СК 3. Здатність застосовувати психологопедагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК 7. Здатність дотримуватися вимог до організації навчального та корекційно-розвивального освітнього середовища.

СК 9. Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.

СК 12. Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.

СК 16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання:

РН 1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

РН 2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН 11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з порушеннями мовлення

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Педагогіка в системі сучасного людинознавства. Предмет, завдання і функції педагогіки .Основні категорії педагогіки

Загальна педагогіка в системі наук про людину. Загальна педагогіка, психологія, філософія. Загальна педагогіка спеціальна педагогіка в професійній діяльності логопеда, практичного психолога (спеціального), асистента вчителя інклюзивного навчання. Педагогічний простір соціуму та соціальний компонент педагогіки. Педагогіка як наука. Основні категорії педагогіки. Загальнокультурне значення педагогіки в житті кожної людини. Роль педагогічної підготовки у цілісній системі професійної підготовки і професійної діяльності логопеда, практичного психолога (спеціального), асистента вчителя інклюзивного навчання.

Роль гуманізації в розвитку системи освіти і виховання людей з особливими потребами. Ідеї гуманізму як основа сучасної професійної діяльності бакалавра із спеціальної освіти за спеціалізацією «Логопедія».

Тема 2. Соціалізація і виховання Розвиток, формування, соціалізація і виховання особистості.

Напрямки і фактори розвитку, їх взаємозв'язок. Суть соціалізації. Механізми соціалізації. Класифікація і загальна характеристика факторів соціалізації; макрофактори, мезофактори, мікро- фактори. Особливості соціалізації в умовах сільського і міського способу життя. Роль засобів масової комунікації у процесах соціалізації. Сім'я як інститут соціалізації. Вплив

ровесників як вагомого фактору соціалізації. Розвиток і формування особистості як педагогічна проблема. Педагогічний процес. Технологія педагогічного процесу у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах.

Суть та рушійні сили педагогічного процесу. Педагогічний процес як система. Цілісність педагогічного процесу. Закономірності та організація педагогічного процесу. Поняття мети виховання.

Тема 3. Виховання як процес. Особливості процесу виховання. Закономірності, принципи виховання.

Виховання як суспільне явище і цілеспрямована система формування особистості. Загальна мета і завдання виховання. Характеристика основних груп факторів виховання: об'єктивних і суб'єктивних. Зміст і основні напрями виховання у професійній діяльності логопеда, асистента вчителя інклюзивного навчання. Закономірності та принципи виховання. Структура та етапи процесу виховання. Управління процесом виховання. Самовиховання як вищий етап процесу виховання. Організація керівництва самовихованням учнів. Феномени педагогічної взаємодії. Комунікативні завдання педагогічної взаємодії в професійній діяльності вчителя дефектолога, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти. Поняття про зміст виховання. Проблема змісту виховного процесу у в сучасних умовах. Характеристика основних напрямків змісту виховання у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах. Особливості виховання дітей у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах.

Тема 4. Загальні методи виховання. Організаційні форми виховної роботи.

Методи, прийоми і засоби виховання. Вибір методів виховання. Класифікація методів виховання. Характеристика основних груп методів виховання. Методи формування свідомості особистості. Методи організації діяльності. Методи стимулювання і корекції поведінки. Поняття системи методів виховання. Форми виховання. Технології виховного впливу. Особливості вибору методів виховання у професійній вчителя дефектолога, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти.. Організаційні форми виховної роботи у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах.

Педагогічна технологія організації колективної життєдіяльності дітей. Форми організації позакласної і позашкільної роботи, масові групові та індивідуальні форми виховної роботи у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах, їх характеристика.

Організаційні форми виховної роботи логопеда, асистента вчителя інклюзивного навчання з формування особистості в колективі. Колектив як соціокультурне середовище виховання і розвитку. Поняття про дитячий колектив, його ознаки, функції, структура і типи. Особливості розвитку дитячого колективу. Педагогічна технологія організації колективної життєдіяльності дітей. Масові групові та індивідуальні форми виховної роботи у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах, їх характеристика. Пошуки нових форм виховної роботи у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах.

Тема 5. Взаємодія соціальних інститутів в реалізації завдань освіти, вихованні, розвитку і самореалізації усіх громадян суспільства.

Педагогізація соціуму та громадськості. Сутність соціальних інститутів та їх визначальні функції. Педагогізація соціуму. Вплив ЗМІ на педагогізацію соціуму та громадськості. Вплив

церкви на педагогізації соціуму та громадськості. Інклюзія соціокультурного простору: підходи до її реалізації. Виховний потенціал молодіжних організацій та неформальних соціальних інститутів. *Виховний потенціал молодіжних організацій. Вплив неформальних дитячих об'єднань на виховання підростаючого покоління.* Типологія неформальних об'єднань молоді

Тема 6. Освіта як спосіб входження людини у світ науки і культури

Освіта як система і процес. Моделі освіти. Освіта, навчання і розвиток в традиційній і гуманістичній педагогіці. Вікова динаміка розвитку людини в процесі освіти.

Суть змісту освіти і його компоненти. Поняття змісту освіти. Основні компоненти змісту освіти: когнітивний досвід особистості, досвід практичної діяльності, досвід творчості і досвід взаємин особистості. Теорії формування змісту освіти. Принципи і критерії відбору змісту освіти у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах. Поняття про базовий навчальний план і навчальний план загальноосвітнього закладу. Навчальні програми і навчальна література.

Тема 7. Методи навчання та їх класифікація. Форми організації навчання у загальноосвітній школі і в ЗВО.

Характеристика сучасних методів навчання. Поняття методи навчання. Еволюція методів навчання. Класифікація методів навчання. Характеристика основних груп методів навчання: методи організацій навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання навчально-пізнавальної діяльності; методи контролю і діагностики навчально-пізнавальної діяльності, соціального і психічного розвитку учнів. Особливості використання методів навчання у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних та реабілітаційних центрах.

Тема 8. Форми організації навчання у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах.

Поняття про форми організації навчання. Традиційна і альтернативна форми організації навчання. Способи навчання. Загальна характеристика форм організації навчальної діяльності (парна, групова, колективна, індивідуальна). Форми організації навчального процесу у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах. Форми організації навчання у професійній діяльності бакалавра із спеціальної освіти за спеціалізацією «Логопедія». Особливості організації навчання людини упродовж усього життя. Особливості організації освіти і навчання людей третього віку.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	с	інд	с. р.		л	п	с.	Інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Педагогіка в системі сучасного людинознавства. Предмет, завдання і функції педагогіки .Основні категорії педагогіки	15	2	2	2	0	9	12	1	1	1		11
Тема 2. Соціалізація і виховання Розвиток, формування, соціалізація і виховання особистості	15	2	2	2	0	9	7	1	1	1		11
Тема 3. Виховання як процес. Особливості процесу виховання. Закономірності, принципи виховання.	15	2	2	2		9		1	1	1		11
Тема 4. Загальні методи виховання. Організаційні форми виховної роботи у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах та реабілітаційних центрах.	15	2	2	2		9		1	1	1		11
Тема 5. Взаємодія соціальних інститутів формуванні педагогічної культури суспільства.	15	2	2	2		9		1	1	1		11
Тема 6. Освіта як спосіб входження людини у світ науки і культури	15	2	2	2	0	9	6	1	1	1		11
Тема 7. Методи навчання та їх класифікація. Форми організації навчання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах .	15	2	2	2		9		1	1	1		11
Тема 8. Форми організації навчання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах.	15	2	2	2	0	9	8	1	1	1		11
Конференція												12
Усього годин	120	16	16	16	0	72	120	8	8	8	0	96

4.3. Теми лекцій +

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	Тема 1	Тема 1. Педагогіка в системі сучасного людинознавства. Предмет, завдання і функції педагогіки. Основні категорії педагогіки	2	1
2	Тема 2	Тема 2. Соціалізація і виховання Розвиток, формування, соціалізація і виховання особистості	2	1
	Тема 3	Тема 3. Виховання як процес. Особливості процесу виховання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах. Закономірності, принципи виховання.	2	1
3	Тема 4	Тема 4. Загальні методи виховання. Організаційні форми виховної роботи у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах.	2	1
	Тема 5	Тема 5. Взаємодія соціальних інститутів у вихованні дітей.	2	1
	Тема 6	Тема 6. Освіта як спосіб входження людини у світ науки і культури	2	1
	Тема 7	Тема 7. Методи навчання та їх класифікація. Форми організації навчання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах	2	1
	Тема 8	Тема 8. Форми організації навчання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах.	2	1
		Всього годин	16	8

4.4.. Теми семінарських занять

№ з/п	№ теми	Назва теми семінарського заняття	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	Тема 1	Тема 1. Педагогіка в системі сучасного людинознавства. Предмет, завдання і функції педагогіки. Основні категорії педагогіки	2	1
2	Тема 2	Тема 2. Соціалізація і виховання Розвиток, формування, соціалізація і виховання особистості	2	1
	Тема 3	Тема 3. Виховання як процес. Особливості процесу виховання. Закономірності, принципи виховання.	2	1
3	Тема 4	Тема 4. Загальні методи виховання. Організаційні форми виховної роботи у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах.	2	1
	Тема 5	Тема 5. Взаємодія соціальних інститутів у вихованні дітей.	0	1
	Тема 6	Тема 6. Освіта як спосіб входження людини у світ науки і культури	2	1

	Тема 7	Тема 7. Методи навчання та їх класифікація. Форми організації навчання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах	2	1
	Тема 8	Тема 8. Форми організації навчання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах.	2	1
	Тема 9.	Семінар 10. Основні елементи педагогічного дослідження, його змістовий алгоритм. Технологія роботи діяльності бакалавра із спеціальної освіти за спеціалізацією «Логопедія» в процесі здійснення наукового дослідження	2	0
		Всього годин	16	8

4.5. Теми практичних занять

№ з/п	№ теми	Назва теми практичного заняття	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	Тема 1	Практичне завдання 1. Предмет, завдання і функції педагогіки на сучасному етапі розвитку суспільства.	2	1
2	Тема 1	Практичне заняття 2. Основні елементи педагогічного дослідження, його змістовий алгоритм. Технологія роботи діяльності бакалавра із спеціальної освіти за спеціалізацією «Логопедія в процесі здійснення наукового дослідження. Підготовка рецензії та тез на одну із педагогічних тем.	2	1
	Тема 3	Практичне заняття 3. Особливості організації виховного процесу у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах. Завдання і принципи виховання у професійній діяльності вчителя дефектолога, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти	2	1
3	Тема 4	Практичне заняття 4. Загальні методи виховання. Особливості вибору оптимальних методів виховання у професійній діяльності вчителя дефектолога, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти	2	1
	Тема 4	Практичне заняття 5. Організаційні форми виховної роботи у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах.	2	1
	Тема 5	Практичне заняття 6. Взаємодія соціальних інститутів у вирішенні проблем освіти. вихованні дітей з особливими ОП.	2	1
	Тема 7.	Практичне заняття 7. Методи навчання та їх класифікація. Особливості вибору оптимальних		1

		методів навчання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах.		
	Тема 8	Практичне заняття 8. Конференція. Вибрані проблеми теорії виховання і дидактики.	2	1
		Всього годин	16	8

8. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	Тема 1	Тема 1. Педагогіка в системі сучасного людинознавства. Предмет, завдання і функції педагогіки .Основні категорії педагогіки	6	9
2	Тема 2	Тема 2. Соціалізація і виховання Розвиток, формування, соціалізація і виховання особистості	6	9
3	Тема 3	Тема 3. Виховання як процес. Особливості процесу виховання. Принципи виховання.	6	9
4	Тема 4	Тема 4. Загальні методи виховання.	6	9
5	Тема 5	Тема 5. Взаємодія соціальних інститутів у вихованні дітей.	6	9
6	Тема 5.	Тема 6. Виховний потенціал молодіжних організацій та неформальних соціальних інститутів.	6	9
7	Тема 6.	Тема 7. Освіта як спосіб входження людини у світ науки і культури	6	9
8	Тема 6.	Тема 8. Освіта як засіб навчання і фактор розвитку	6	9
9	Тема 7.	Тема 9. Методи навчання та їх класифікація.	6	9
10	Тема 8.	Тема 10. Форми організації навчання у спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладах..	6	9
11.	Тема 9.	Тема 11. Основні елементи педагогічного дослідження, його змістовий алгоритм. Технологія роботи вчителя дефектолога, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти» в процесі здійснення наукового дослідження. Підготовка тез на конференцію	12	24
		Всього годин	72	96

10. Методи навчання

Лекції, семінарські і практичні заняття із розв'язуванням творчих та практичних завдань; робота над навчальним проектом.

11. Методи контролю

Поточний контроль і оцінювання навчальної діяльності студентів; оцінка за виконане індивідуальне навчально-дослідне завдання.

За роботу на семінарському занятті студент може отримати максимум 5 балів.

5 балів: студент дає повну, ґрунтовну, аргументовану відповідь, розкриває і науково обґрунтовує теоретичні положення, виявляє уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне, висловлює власні судження та особисте ставлення; відповідь відзначається системністю, послідовністю, логічністю викладу думок і творчим підходом.

4 балів: студент дає детальну відповідь, що містить обґрунтування та пояснення основних теоретичних положень. Відповідь не достатньо чітка і структурована, або не містить власних суджень.

3 бали: студент демонструє фрагментарні знання матеріалу семінарського заняття, що складає менше 50% необхідного обсягу, не знає основної термінології, не вміє висловлюватися логічно.

2 бали: відповідь на питання є фрагментарною, у ній допущені суттєві помилки.

1 бал: студент не володіє знаннями з семінарського заняття, відповідь неправильна.

0 балів: відповідь на питання відсутня.

За роботу на практичному занятті студент може отримати максимум 6 балів.

4 балів: студент дає повну, ґрунтовну, аргументовану відповідь, розкриває і науково обґрунтовує теоретичні положення, виявляє уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне, висловлює власні судження та особисте ставлення; відповідь відзначається системністю, послідовністю, логічністю викладу думок і творчим підходом.

3 бали: студент демонструє фрагментарні знання матеріалу семінарського заняття, що складає менше 50% необхідного обсягу, не знає основної термінології, не вміє висловлюватися логічно.

2 бали: відповідь на питання є фрагментарною, у ній допущені суттєві помилки.

1 бал: студент не володіє знаннями з семінарського заняття, відповідь неправильна.

0 балів: відповідь на питання відсутня.

Модульно-рейтингове оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS.

Розподіл балів, які отримують студенти

Бали за семінари								Бали за практичні заняття								ІНД З	Підсумковий контроль		Сума
ем а 1	ем а 2	ем а 3	ем а 4	ем а 5	ема 6	ем а 7	ем а 8	П З. № 1	П З № 2	П З № 3	П З № 4	П З № 5	П З № 6	П З № 7	П З № 8	I	Підсумк овий контроль		

5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	10	22	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	-----

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
65-74	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Поточний контроль і оцінювання навчальної діяльності студентів реалізується на семінарських і практичних заняттях з дисципліни за 20-ти бальною шкалою. Максимальна кількість балів за поточний контроль становить 60.

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ З КУРСУ «Педагогіка»

Індивідуальне навчально-дослідне завдання представляє собою творчу роботу, яка полягає у розробці програми, технології, проекту актуальних проблем загальної педагогіки за вибором студента.

Обсяг ІНДЗ до 15 сторінок. Подається у попередньо встановлені терміни.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання дає змогу оцінити володіння студентами навичками самостійної роботи, методикою ведення наукових досліджень та навичками вирішення практичних завдань.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Складання плану дослідження	2 бали
2.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	2 бали

3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	2 бали
4.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	2 бали
5.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	2 бали
Разом		10 балів

Рекомендована література

1. Башкір О. І. Теорія виховання: навч.-метод. пос. Харків: Видавництво ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016. 96 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів, 2-е вид. – К., «Ліра К», 2019. – 528 с.
3. Кендзьор П. І. Ми серед інших. Інші серед нас. Форми і методи полікультурного виховання : навч.-метод. посіб. для педагогів загальноосвітніх навчальних закладів. Львів: ЗУКЦ, 2016. 160 с.
4. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. - 3-тє вид., випр. - К.: Знання-Прес, 2018. - 447 с.
5. Людина у полікультурному суспільстві : навч.-метод. посіб. для викладачів вищих навч. закладів з курсу за вибором для студ. соціогуманітарних спец. / [О. І. Пометун, Л. Ю. Султанова та ін.]. Київ : Інжиніринг, 2010. 248 с.
6. Максименко С. Д., Євтух М. Б., Цехмістер Я. В., Лазаренко О.О. Психологія та педагогіка. Підручник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012.- 584 с.
7. Максимюк С. П. Педагогіка: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2018. - 667с.
8. Мельничук С. Г. Педагогіка (Теорія виховання): навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Слово, 2012. 285 с.
9. Мельничук С. Г. Педагогіка (Теорія виховання). Начальний посібник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2018. – 288с.
10. Наволокова Н. П. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць / автори-уклад. Н. П. Наволокова, В. М. Андрєєва. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 117 с.
11. Нісімчук А. С. Педагогіка: Підручник. - К.: Атіка, 2018. - 344 с.
12. Ординський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. [для студ.вищ.навч. закл.] / В. Л. Ортинський – Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.
13. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. - К.: А.С.К., 2011. - 256 с.
14. Пальчевський С. С. Педагогіка: Навч. посіб. - К.: Каравела, 2018. - 576с.
15. Педагогіка : баз. підручн. для студ. вищ. навч. закладів III-IV рівнів акредитації / кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : Фоліо, 2015. 572 с.
16. Пономарьова Г. Ф., Семенова М. О. Порівняльна педагогіка: навч. посіб. Харків : Ексклюзив, 2014. 424 с.
17. Сисоева С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу : загальна характеристика : навч. посіб. Рівне : Овід, 2012. 352 с.

18. Туркот Т. І. Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2019. – 516 с.
19. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 232 с.
20. Ягунов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2018. – 560.
21. Ярошук Л. Теорія та методика виховання : навч. пос. Бердянськ, 2019. 400с.

Додаткова

1. Бех І. Д. Аспекти життя підростаючої особистості у позашкільному навчальному закладі. Директор школи, ліцею, гімназії. 2012. № 2. С. 30-35.
2. Барильнік А. І. Громадянське виховання в умовах українського державотворення: (з досвіду роботи політико-правового клубу «Феміда»). Виховна робота в школі: наук.-метод. журн. 2012. № 5. С. 25-29. 20 2.
3. Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога : монографія / Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова, Т. О. Шахрай. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 212 с.
4. Мичковська В. Р. Поняття «полікультура» та «полікультурне виховання» в сучасних наукових дослідженнях. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. 2013. Вип. 39 (3). С. 255-258.
5. Матвеева Н. О. Педагогіка: Завдання і ситуації. Практикум. Ч.ІІІ. Теорія та методика виховання. Навч.-метод. комплекс. Івано-Франківськ, НАІР, 2014. 311 с.
6. Кендзьор П. І. Інтеграція через діалог. Система організації полікультурного виховання у школі : [монографія]. Львів: Панорама, 2016. 378 с.
7. Дворникова К. В. Полікультурна освіта (виховання) і її важливість для суспільства. Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. 2011. Вип. 8 (2). С. 99-102.
8. Сікорська І. Європейська політика інтернаціоналізації вищої освіти: мультикультурний вимір. Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій : Монографія / Л. С. Горбунова, М. А. Дебич, В. В. Зінченко, І. М. Сікорська, І. В. Степаненко, О. М. Шипко / За ред. І. В. Степаненко. Київ : ІВО НАПН України. 2018. С. 226-229